

guda com a Santa Caterina, perquè l'altar principal estava dedicat a aquesta santa i tenia un retaule que es va inaugurar el 1586, així com dos altars secundaris sota les advocacions de sant Nicolau i sant Cristòfol.

La capella, en el segle XVI va quedar integrada dins un petit mas que va anar creixent amb espais dedicats a l'elaboració vitivinícola i amb un possible habitatge en primera planta. El mas va estar en actiu fins al segle XIX. Tot el conjunt va quedar abandonat aleshores, potser durant la Guerra del Francès. Ja estava en ruïnes quan el 1839 es va construir la Torre de Santa Caterina i se'n devien aprofitar les pedres.

Sant Cristòfol: protector de viatgers, passa-rius i advocat contra la pesta

La devoció i el simbolisme de Sant Cristòfol ens ajuden a entendre l'emplaçament especial d'aquest antic lloc sagrat: a l'altra banda del riu, en una cruïlla de camins i sobre un petit promontori que té una vista privilegiada tant de Montserrat com de la Seu i de tota la ciutat de Manresa, que s'estén panoràmicament als seus peus.

Un primer vessant té a veure amb la protecció dels viatgers. Segons diu Joan Amades, qui veia la figura del sant estava salvat de mort violenta, de ser atacat o de qualsevol altre perill que comportessin els viatges. Per això, en emprendre un viatge llarg i perillós era costum demanar-li protecció i oferir-li en ofrena un gall, que

és un dels seus atributs. A principis del segle XX s'hi va afegir la pràctica de la benedicció dels automòbils.

Un segon vessant té relació amb els rius, l'aigua i les seves virtuts. Pel seu ofici de "passa-rius" en la diada de Sant Cristòfol les aigües adquirien propietats especials: qui es banyava aquell dia no moriria ofegat ni tindria dolor durant tot l'any.

En moltes poblacions el 10 de juliol, la seua diada, començava la temporada de bany, i també era costum travessar el riu a peu descalç; els pares ho feien amb els infants a coll-i-be.

Un tercer aspecte és el que relaciona sant Cristòfol amb la protecció contra la pesta, tal vegada pel fet que la seva presència al perímetre exterior de les poblacions reforçava la protecció envers els perills de contagi extern. Els manresans s'hi van encomanar l'any 1504 amb motiu d'un brot de pesta. En agraïment van fer un "vot de ciutat" i es van comprometre a celebrar cada any la seva diada amb una processó al monestir. Aquesta processó, que es feia als segles XVI i XVII, comptava amb la participació de totes les autoritats i amb els consellers vestits de gala, i tenia un simbolisme molt especial, ja que hi confluien els tres motius: protecció, travessar el riu i pesta. Així, en representació de tota la ciutat, els conregats caminaven solemnement, travessaven de manera simbòlica i també literal el riu i agraïen a sant Cristòfol la protecció oferta.

EL CONJUNT ARQUEOLÒGIC DELS PLANS DE SANTA CATERINA De convent a mas: més de 700 anys d'història

EL CONJUNT ARQUEOLÒGIC DELS PLANS DE SANTA CATERINA

De convent a mas: més de 700 anys d'història

La descoberta

Fins no fa gaire sabíem que la torre de Santa Caterina devia el seu nom a una capella dedicada a aquesta santa, aixecada al lloc d'un antic monestir. Però en desconeixíem la seva ubicació precisa fins que l'any 2013 vam poder identificar indicis d'un jaciment arqueològic uns 300 metres al SE de la torre, i de seguida vam pensar que podia tractar-se d'aquest antic lloc de culte, que s'hauria construït sobre un assentament previ d'època antiga. Això és el que han confirmat les excavacions que s'hi estan portant a terme.

Monestir medieval, capella del segle XVI i petit mas

Les estructures que ara han quedat visibles corresponen al monestir de Sant

Cristòfol, transformat posteriorment en la capella de Santa Caterina i en un petit mas. Hi destaca el rectangle de l'església, que té dues fases: la part inferior dels murs (de pedra lligada amb argila) correspondria a l'església medieval, mentre que la part superior (de pedra lligada amb morter) és de la capella que s'hi construí el 1502. Aquesta es troba perfectament orientada en l'eix est-oest, amb el presbiteri elevat per dos graons i mirant cap a llevant. Adossades als murs hi podem veure sis columnes que devien suportar el pes dels tres arcs torals del sostre. Són curiosos els seus basaments, que fan la impressió de ser capitells reutilitzats.

En la resta hi trobem les estances de la planta baixa d'un mas, que devia tenir l'espai d'habitatge a la planta superior. Hi podem veure un celler amb una tina cilíndrica de pedra (possiblement dels segles XVI o XVII, anterior a les que són més habituals, fetes de cairons vidrats); a l'habitació adjacent, la cassola d'una premsa de cargol, i més amunt una peça similar però posada de costat. A l'angle NW hi hauria l'estable, que conserva restes d'empeдрat. En una altra estança hi trobem dues possibles sitges (habitació NW). Aquestes restes més visibles són molt representatives d'un petit mas o masoveria dedicat a l'elaboració del vi.

Restes d'un jaciment romà

Els primers sondejos de l'excavació van posar al descobert un forn romà que devia servir per fabricar teules i que es troba uns metres a l'oest. Això apunta a l'existència d'un assentament d'època romana

que tindria el seu nucli principal sota les estructures actualment visibles. No es pot descartar que hi hagués també algun tipus de santuari antic, ja que aquest era un lloc sagrat ancestral, tal com ho demostra l'existència d'una tomba excavada a la roca en el substrat de l'habitació del SW, la qual podria formar part d'una necròpolis alt-medieval anterior al monestir.

El monestir de Sant Cristòfol

Sant Cristòfol o Cristòfor de Lícia és un sant llegendari que probablement no va existir. Segons la tradició catòlica, era un gegant cananeu que ajudava a travessar viatgers en un gual de riu perillós. En una ocasió hauria ajudat a travessar un infant petit sobre les seves espatlles que va resultar ser el Nen Jesús. Sorprèn perquè l'infant pesava més a cada passa que feia, finalment aquest li va confessar que era Jesús i que portava amb ell tot el pes del món.

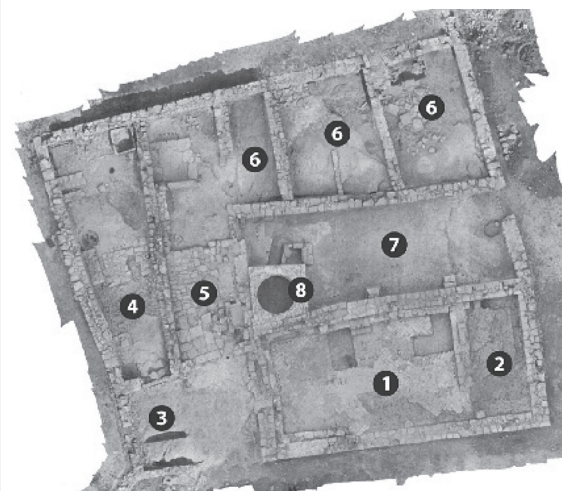
Per aquest motiu sant Cristòfol era considerat protector dels viatgers, i anti-

gament era costum erigir-li capelletes o oratoris prop dels portals o de les sortides més concorregudes de les poblacions. Aquest era el cas de l'antic monestir de Manresa, que es trobava a la vora d'un camí que sortia del Pont Vell, pujava pel vessant est del turó de Santa Caterina i continuava cap al Xup i en direcció a Igualada. Molt probablement tenia el seu origen en època antiga, i després fou un variant del camí ral d'Igualada, en aquest sector conegut també per camí de Sant Cristòfol.

El monestir de Sant Cristòfol va ser fundat probablement al segle XIII i va estar en actiu fins el XV. Acollia un petit grup de monges o deodades (després canongesses) que depenien del paborde de la Seu. Davant dels perills de la Guerra Civil catalana del segle XV les monges van haver de marxar i el monestir va quedar en ruïnes.

La capella i Mas de Santa Caterina

L'any 1502 el santuari es va reedificar, ja només com a capella. Aleshores fou con-

1 Església	3 Tomba	5 Premsa	7 Celler
2 Presbiteri	4 Estable	6 Estances	8 Tina

